

HACI R.M.
CƏFƏRQULİYEVƏ M.R.
Bakı Slavyan Universiteti

AZƏRBAYCANÇILIQ MƏFKURƏSİNİN İNKİŞAFINDA MULTİKULTURALİZMİN ROLU

Açar sözlər: Azərbaycan Respublikası, multikulturalizm və birgəyaşayış, mədəni irs, azsaylı xalqlar, sülh.

Key words: Azerbaijani Republic, multiculturalism and coexistence, cultural heritage, ethnic minorities, peace.

Ключевые слова: Азербайджанская Республика, мультикультурализм и сосуществование, этнические меньшинства, мир.

Bəşəriyyətin yaranmasından bu günədək, keşməkeşliyi və mürəkkəbliyi ilə insanları və zamanı heyratə gətirərək təəccübləndirən proseslər baş verməkdədir. Bütün bunlar geoiqtisadi, geosiyasi maraqların ardınca gedən milli, dini, şəxsi maraqların toqquşmasından qaynaqlanır. Belə bir proseslərdə dövlətçilik ənənələri olan, ətrafında müxtəlif mədəniyyətlərə malik xalqları, etnik qrupları, din və dini qurumları birləşdirən hər bir dövlətin və millətin milli ideologiyaya, milli məfkurəyə ehtiyacı vardır. Dövlət müstəqilliyimizin əbədi olması, taleyimizin qismət etdiyi coğrafi məkan, strateji mövqə Vətən torpaqlarımızda yaşayanlar üçün qəbul oluna biləcək mənəvi-siyasi yönümün müəyyənləşdirilməsini zəruri etmişdir. Bu taleyüklü missiyanı uğurla həyata keçirən Azərbaycan Respublikasında torpaqlarımızı parçalanaraq əyalətlərə çevrilmədən qoruyan Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev oldu. O, milli ideologiyanı inkişaf etdirərək azərbaycançılıq məfkurəsini irəli sürdü. Bu xətt, Azərbaycanda vahid milli-dövlətçiliyin formalaşmasını, milli-mənəvi dəyərləri, etnik-milli yetkinləşmə və bütövləşməni özündə əks etdirir, digər tərəfdən, milli kimliyindən, dini mənsubiyyətindən və

dilindən asılı olmayaraq Vətənimizin hər bir vətəndaşının hüquq və azadlıqlarının təmin olunmasını, onların mənəvi-mədəni dəyərlərinin inkişaf etdirməsi üçün lazımı şəraitin yaradılmasını nəzərdə tutur.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən ölkəmizin tolerantlıq ənənələrinə, mədəniyyətlərarası dialoqa mühüm töhfələr verdiyini nəzərə alaraq 2016-cı ilin “Multikulturalizm ili” elan edilməsi ilə bağlı sərəncam imzalamışdır. Orada qeyd edilir ki, “Ölkəmizdə multikulturalizm artıq alternativ olmayan həyat tərzinə çevrilmişdir. Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin yaradılması müasir dövrdə respublikamızda gerçəkləşdirilən siyasətin tolerantlıq prinsiplərinə bu gün də sadıq qalmağımızın bariz nümunəsidir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Sivilizasiyalar Alyansının Qlobal Forumunun 2016-cı ildə Bakı şəhərində keçirilməsi barədə qərar qəbul edilməsi dünya ölkələrinin Azərbaycanda multikultural mühitə olan münasibətlərinin real ifadəsidir” (11).

Azərbaycan torpaqları qədim dövrlərdən müxtəlif xalqların və mədəniyyətlərin Vətəni olmuşdur. Azərbaycan dövlətinə, dövlətçiliyinə, ərazi bütövlüyünə və tarixinə onların sadıqlıyı mənəvi-mədəni dəyərlərimizin mahiyyətindən irəli gəlir. Burada tarixən birgə yaşayan xalqlar, toplumlar özlərini azad, firavan hiss etmiş, özlərinə qarşı daima tolerant münasibət görür, sıxılmadan yaşayır və mədəniyyətlərini yaşadırlar. Azərbaycan və azərbaycançılıq, bu ulu və müqəddəs diyarı öz Vətəni hesab edən, onun adı ilə qürur duyan bütün insanların gücündə və qüdrətindədir. Məhz bu səbəbdən azərbaycançılığın ortaq dəyər və sərvətlərə söykənərək doğuracağı potensialın təsir və miqyasını təsəvvür edəndə, yalnız xoş məram və niyyətlə sevinənlər deyil, narahatlıq hissi keçirənlər də olmuşdur. Ölkəmizin əsrlər boyu bir çox fərqli sivilizasiyaların və mədəniyyətlərin qovuşağında yerləşməsi, Şərqlə-Qərb arasında körpü rolunu oynaması, Azərbaycan torpaqlarında çoxmədəniyyətliliyin yaranmasına səbəb olmuşdur (7, 58).

Qloballaşmanın müasir mərhələsində yuxarıda qeyd etdiklərimizin məntiqi kimi, azərbaycançılıq məfkurəsi Vətən torpaqlarımızda tarixən bərqərar olmuş multikulturalizmi nəinki inkar etmir, əksinə, onu özünün tərkib hissəsi kimi götürür. Bu baxımdan Azərbaycan multikulturalizmi azərbaycançılıq məfkurəsinin təməl daşları olan dövlətçilik, milli-mənəvi dəyərlər, müasirlik və milli mentalitetimizə hopmuş multikulturalizmin tərkib hissəsi olmaqla dünyada cərəyan edən assimilyasiya, təcridolma, aparteid, milli və dini ayrı-seçkiliyə alternativ təqdim olunan sosial-ideoloji bir addım və siyasətdir. Multikulturalizm cəmiyyətin tarixi inkişafının məhsulu, cəmiyyətdə baş verən proseslərdən qaynaqlanan ictimai hadisədir. Multikulturalizmin əsasını tolerantlıq, etnik birliklərin adət-ənənələrinə və azadlıqlarına hörmət hissi təşkil etməklə digər xalqın nümayəndəsinə və dinlərinə hörmətdir. Multikulturalizm ayrı-seçkiliyə yol vermir, bütün xalqları birliyə çağırır, mədəni plüralizmi qəbul edir və onun inkişafına şərait yaradır. Multikultural cəmiyyətdə hər bir vətəndaş öz mədəniyyətini, dilini, ənənəsini, etnik və dini dəyərlərini inkişaf etdirmək, ana

dilində məktəb açmaq, qəzet və jurnal dərc etdirmək hüquqlarına malikdir. Multikulturalizm siyasəti assimilyasiyanı inkar edir, integrasiyaya aparır. İctimai hadisə kimi formalaşan multikulturalizm həyatın digər sahələrinə - siyasətə, iqtisadiyyata, mədəniyyətə, mənəviyyata, ictimai şüurun müxtəlif formalarına və digər sahələrə öz təsirini göstərir (4). “Bəşəriyyət bütöv və ayrılmaz bir ailədir” məntiqi multikulturalizmin ana xəttini təşkil etməklə irqindən, cinsindən və dinindən asılı olmayaraq bütün insanların mənşəyinin həm təbii-elmi, həm də dini nəzəriyyədə eyni kökdən olmasına əsaslanır (3).

Azərbaycan Prezidentinin IV Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunda vurğuladığı fikirlər qeyd etdiklərimizi tam təsdiq edir: “Azərbaycan həm Avropa Şurasının, eyni zamanda, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının üzvü kimi multikulturalizmi bir missiya kimi öz üzərinə götürmüşdür. Biz hesab edirik ki, multikulturalizmin müasir dünyada alternativini yoxdur. Multikulturalizmin alternativini yalnız ayrı-seçkilik, irqçilik, ksenofobiya, islamofobiya və antisemitizm ola bilər” (6, 34).

Bu gün Azərbaycanda 80-dən artıq etnik birliyin üzvü yaşamaqla onlar qafqazdilli, irandilli, türkdilli, slavyandilli qruplara aid olmaqla, respublika əhalisinin etno-konfessional tərkibini təşkil edir. Bu etnik birliklərin sırasında xınalıq, cek, ingiloy, udi, ləzgi, qırız, buduq, tat, talış, rus, yəhudi, kürd və digərlərini sadalamaq olar. Sadalananların bir hissəsi Azərbaycanın köklü əhalisi olmaqla, digər bir hissəsi tarixin müxtəlif inkişaf mərhələlərində baş verən sosial-siyasi proseslərin nəticəsi olaraq Vətən torpaqlarımıza gələrək məskunlaşmış, xalqımızın onlara olan xoş münasibəti nəticəsində bu torpaqlarda inkişaf etmişlər. İslamaqədərki dövrdə Azərbaycanda konfessional durum özünün rəngarəngliyi ilə seçilmiş, ölkənin cənub torpaqlarında əhali əsasən zərdüştlüyə, eramızın 74-cü ilindən başlayaraq xristianlıq yayılmaqla 313-cü ildə dövlət dini kimi qəbul edilmiş, Vətən torpaqlarımızda 600-ə qədər xristian kilsəsi mövcud olmuşdur. Qafqaz Albaniyasının əhalisi nestorian məzhəbinə sitayiş etsə belə, əhalinin az bir hissəsi politeist dinlərə, böyük əksəriyyəti isə xristianlığın diofizit və monofizit məzhəblərinə etiqad etmişlər (10).

Azərbaycan multikulturalizmin əsas məkanlarından biridir. Dünyanın ən qədim məscidlərindən biri, 743-cü ildə tikilmiş məscid Azərbaycanın Şamaxı şəhərində yerləşir. Dünyanın ən qədim kilsələrindən biri olan Yelisey kilsəsi Azərbaycanın digər çoxəsrlik tarixə malik Şəki şəhərinin yaxınlığında yerləşir. Pravoslav və katolik kilsələri, sinaqoqlar, atəşpərəstlər məbədi - bütün bunlar Azərbaycanın mədəni irsinin tərkib hissəsidir. 2003-cü il martın 9-da Bakıda Avropanın ən böyük yəhudi sinaqoqu açılmışdır. Dünyada dağ yəhudilərinin yığcam halda yaşadığı yeganə yaşayış məntəqəsi Azərbaycanın Quba rayonundakı Qırmızı qəsəbədir. Bu gün Azərbaycan əhalisinin 96 faizini islam, qalanını isə xristian, yəhudi və d. dinlərin nümayəndələri təşkil edir. Respublikamızda 600-dən artıq dini icma olmaqla, onlardan 21-i qeyri-müsəlman icmasıdır. Azərbaycan

nadir ölkələrdən biri olmaqla həm İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının, həm də Avropa Şurasının üzvüdür (9).

Ərəb xilafəti dövründə islam dini Azərbaycanın əksər bölgələrində könüllü yayılsa da Uti, Arsax, Kambisena vilayətlərinin əhalisi xristianlığın daşıyıcısı olmaqla “kitab əhli” olduğu üçün ərəblər onların dini etiqadlarına dözümlə yanaşmışlar. Əcdadlarımızın yaşadığı tarixi şərait multikultural ənənələrin yaranması və inkişafı üçün zəmin olmuş, konfessiyalara qarşı tolerantlıq mədəniyyəti formalaşmışdır. Buradan göründüyü kimi, xalqımızın tarixən keçdiyi konfessional təkamül ona polikonfessional mədəniyyət çalarları gətirmiş və bu gün respublika ərazisində zərdüştlük, xristian, islam abidələri fərq qoyulmadan müstəqil dövlətimizin xüsusi diqqət və qayğısı ilə qorunub saxlanılaraq inkişaf etdirilir.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 1918-ci il mayın 28-də yarandığı ilk gündən “İstiqlaliyyət akt”ını qəbul edərək ərazisində yaşayan bütün xalqlara hüquq bərabərliyi verdi. Bu bərabərlik parlamentdə öz praktiki ifadəsini tapmaqla hər 24 min insana bir deputat nəzərdə tutulmaqla 120 deputat yerindən 80-i müsəlmanlara, 21-i ermənilərə, 10-u Bakı Rus Milli Şurasına, 1-i Alman Milli Təşkilatına, 1-i Yəhudi Milli Şurasına, 1-i Gürcü Milli Şurasına, 1-i Polyak Milli Komitəsinə ayrılmış oldu. Cəmi 23 ay yaşamış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti türkçülüüyü, islamçılığı və müasirliyi dövlət idarəçiliyinin ana xətti kimi müəyyən etmiş, sonrakı yetmiş illik sovet rejimi müstəqillik anlamını yaddaşlardan silməyə çalışılsa belə, lakin XX əsrin 80-cı illərindəki mövcud xalq hərəkatı xalqımızın azadlıq ruhunun ölmədiyini, əksinə daha böyük enerji ilə püskürmək üçün məqam gözlədiyini üzə çıxartmış oldu. 70 illik sovet dövründən sonra müstəqilliyini yenidən bərpa edən xalqımızın multikultural dəyərləri azərbaycançılığın əsas sütunu olan dövlətçiliyimizin və dövlətçilik ideologiyasının, həmçinin əməli fəaliyyətinin əsas qayəsinə çevrildi. Polietnik əhaliyə malik olan Azərbaycan Respublikası azsaylı xalqların hüquq və azadlıqlarının qorunmasını müstəqilliyimizin ilk illərindən dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi qəbul etməklə qanunvericiliyimizdə etnik birliklərin mədəni inkişafı, onların hüquqlarının qorunması əsas vəzifə olaraq irəli sürülür.

Azərbaycanın multikultural ənənələrinin dövlət tərəfindən qorunması işində ən mühüm istiqamətlərdən biri də Ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü və göstərişi ilə bu məsələnin hüquqi sənədlərdə, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında əks olunmasıdır. Demokratiya prinsiplərinə əsaslanan ali qanun Azərbaycan Respublikasının bütün vətəndaşlarına qanun və məhkəmə qarşısında bərabərlik hüququ verməklə Konstitusiyanın 25-ci maddəsində qeyd edilir: “..İnsan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını irqi, milli, dini, dil, cinsi, mənşəyə, əqidəyə, siyasi və sosial mənsubiyyətə görə məhdudlaşdırmaq qadağandır”. Həmçinin ölkə əhalisinin tərkib hissəsi olan etnik birliklərin milli mənsubiyyət hüququnun qorunmasını əsas götürərək 44-cü maddədə “Hər kəsin

milli mənsubiyyətini qoruyub saxlamaq hüququnu, “Ana dilindən istifadə hüququ” (maddə 45, bənd 1, 2) və digər maddələri göstərmək mümkündür (1, 75).

Heç kəs milli mənsubiyyətini dəyişdirməyə məcbur edilə bilməz. Müstəqil dövlətimiz 1995-ci il fevralın 1-də Avropa Şurasının “Milli azlıqların müdafiəsi haqqında çərçivə konvensiyası”-nı imzalamış və 16 iyun 2000-ci ildə ratifikasiya etmişdir. Konvensiyanın 4-cü maddəsində qeyd edilir ki, Avropa Şurasının üzvü olan bütün dövlətlər “milli azlığa mənsub olan hər bir şəxsin qanun qarşısında bərabər müdafiə olunmaq hüququna zəmanət verirlər. Bununla əlaqədar milli azlığa mənsubluğu əsaslanan hər cür ayrı-seçkilik qadağan olunur” (11). Bu gün Azərbaycan Respublikası insan hüquqları, etnik birliklərin hüquqlarının qorunması istiqamətində 50-dən artıq konvensiyaya qoşularaq onları Milli Məclisdə ratifikasiya etmişdir. Xalqımızın tarixən formalaşmış multikultural ənənələrini inkişaf etdirən Azərbaycan Respublikası etnik birliklərinin mədəniyyətini, dilini, adət-ənənələrini qorumaqda yardımçı olmaqla bərabər, onların etnik mənşə və konfessional fərqlərindən, dilindən, dinindən, sayından asılı olmayaraq tolerantlıq ənənələrini həyatda reallaşdırmaq üçün tam şərait yaratmışdır.

Ümummilli liderin dediyi kimi “Azərbaycan onun ərazisində yaşayan bütün millət və xalqların ümumi Vətənidir. Ərazimizdə yaşayan azərbaycanlı da, ləzgi də, avar da, kürd də, talış da, udin də, kumık da, başqası da - bütünlükdə hamısı azərbaycanlıdır”. Bu sözlər bu gün də son dərəcə əhəmiyyətlidir. Bunun göstəricisi olaraq hazırda Azərbaycan Respublikasında əhalinin 10 faizə qədərini etnik millətlər təşkil etməklə onlar heç bir təzyiqə və ayrı-seçkiliyə məruz qalmadan, bərabər hüquqlara malik olmaqla, tam sərbəst şəkildə yaşayırlar (2,68).

Bu gün müstəqil, unitar və demokratik qanunlara əsaslanan respublikamızda etnik birliklər öz milli mərkəzlərini, assosiasiyalarını və digər qurumlarını yaratmaq hüquqlarından sərbəst şəkildə istifadə edirlər. Respublikamızda onlarla milli mədəniyyət mərkəzləri fəaliyyət göstərir ki, onların sırasında Alman-Azərbaycan cəmiyyəti, “Kapelhaus” alman mədəniyyət icması, Ahıska türklərinin “Vətən” cəmiyyəti, Azərbaycan-slavyan mədəniyyət mərkəzi, Ukrayna cəmiyyəti, Tat mədəniyyət mərkəzi, Azərbaycan-İsrail cəmiyyəti, “Ronai” kürd mədəniyyət mərkəzi, “Samur” ləzgi milli mərkəzi, Talış mədəniyyət mərkəzi, Avar cəmiyyəti, Dağ yəhudilərinin icması, Avropa yəhudiləri (Aşkenazi) icması, “Polonia” polyak mədəniyyət mərkəzi, “Birlik” cəmiyyəti və s. fəaliyyət göstərirlər. İslam dinini, pravoslavlığı və iudaizmi özündə birləşdirən “Üç qardaş” təşkilatının respublika ərazisində fəaliyyət göstərməsi, 26 dekabr 2014-cü ildə Binəqədi rayonunda açılan şiərlə-sünni məzhəbinə aid müsəlmanların Heydər məscidində birlikdə namaz qılmaları, multikulturalizmin daşıyıcısı olan respublikamızda tolerantlıq ənənələrə hörmətlə yanaşmanın bariz nümunələrindən biridir (5, 374).

Xalqımızın Ümummilli lideri Heydər Əliyevin siyasi iradəsi nəticəsində Azərbaycan tarixən sahib olduğu tolerantlıq və multikulturalizm ənənələrini hüquqi və siyasi müstəvidə yenidən bərpa etdi. Bu gün birmənalı şəkildə qeyd

etmək olar ki, Ümummilli lider Azərbaycan multikulturalizminin siyasi banisidir. Heydər Əliyevin təşəbbüsü və göstərişi ilə milli azlıqların ədəbiyyat, mədəniyyət, dil, tarix və adət-ənənələrinin qorunub saxlanmasına, inkişaf etdirilməsinə qanuni zəmin yaradıldı. Heydər Əliyevin multikulturalizmi azərbaycançılıq ideologiyasının tərkib hissəsi kimi təqdim edərək səsləndirdiyi “milliyətindən, irqindən, dilindən və dini mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, Azərbaycan Respublikasının bütün vətəndaşları eyni hüquqlara malikdirlər və bu hüquqlar qorunmalıdır”, “Azərbaycan əhalisinin çoxmilli tərkibi bizim sərvətimizdir, üstünlüyümüzdür. Biz bunu çox yüksək qiymətləndiririk və daim qoruyub saxlamalıyıq” kimi fikirləri Azərbaycanın multikultural mədəniyyətinin yüksəlməsini təmin edərək, onu keyfiyyətə yeni bir zirvəyə qaldırdı.

Ulu öndər haqlı olaraq multikulturalizm siyasətini ölkənin demokratik inkişafının tərkib hissəsi hesab edirdi. O, Azərbaycan ərazisində yaşayan milli azlıqların hüquq və azadlıqlarının, o cümlədən etnik-mədəni, dini dəyərlərinin qorunmasını demokratiyanın mühüm prinsipi olan əsas insan hüquq və azadlıqları kontekstində görürdü. Ulu öndər qeyd edirdi ki, etnik millətçilik, etnik separatizm, xalqlar arasında münaqişəyə gətirib çıxarır. Azərbaycançılıq ideologiyası isə dinindən, dilindən və irqindən asılı olmadan ölkədə yaşayan bütün vətəndaşları birləşdirir.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasında həyat tərzinə çevrilmiş multikulturalizmin dünyaya çatdırılması istiqamətində görülən işlər Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyevanın məqsədyönlü fəaliyyəti nəticəsində daha böyük vüsət almışdır. Məhz bu fəaliyyətin nəticəsi kimi Bakı 2009-cu ildə İslam mədəniyyətinin paytaxtı elan edildi. Şərqlə Qərbi birləşdirən İpək yolunun bərpası işinin təməli Bakıda qoyulduğu kimi, şəhərimiz “Şərqlə-Qərb” mövzusunda kinofestivallar, incəsənət bayramları, beynəlxalq elmi konfransların keçirildiyi mədəni-mənəvi məbədə çevrildi. “Tolerantlığın ünvanı Azərbaycan” layihəsi çərçivəsində respublikamızdakı məscid, kilsə və sinaqoqlarda təmir-bərpa işləri uğurla aparılır. Mehriban xanım Əliyevanın bu fikri diqqətəlayiqdir: “Xalqlar arasında ənənəvi dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin, tolerantlığın hökm sürdüyü Azərbaycan cəmiyyəti bizim tarixi nailiyyətimizdir və bu amil ictimai-siyasi həyatımızın aparıcı normasına çevrilmişdir. Ölkəmizdə yaşayan müxtəlif xalqlara öz milli mənəvi dəyərlərini, dini etiqadını, adət-ənənələrini qoruyub saxlamaq, dil və mədəniyyətini inkişaf etdirmək üçün demokratik şərait təmin edilmişdir. Azərbaycanın bütün vətəndaşları dilindən, dinindən, etnik mənsubiyyətindən asılı olmayaraq, əsas insan hüquq və azadlıqlarına malikdirlər. Qürurverici faktdır ki, Azərbaycan dünya ölkələri üçün tolerantlıq örnəyi hesab olunur və bir çox dövlətlər bizim təcrübəmizdən yararlanmağa çalışırlar” (9).

Ulu Öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan xalqının multikultural ənənələrinin qorunması sahəsində həyata keçirilən siyasi istiqamət hazırda

Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam və inkişaf etdirilir. Dövlətimizin başçısının IV Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunda dediyi kimi, “Multikulturalizmin müasir dünyada alternativini yoxdur. Çünki dünya ölkələrinin mütləq əksəriyyəti çoxmillətli ölkələrdir. Əgər multikulturalizm iflasa uğrayıbsa, onda bunun alternativini nə ola bilər? Bu da çox aydındır. Bu, ayrı-seçkilikdir, irqçilikdir, ksenofobiyadır, islamofobiyadır, antisemitizmdir”. Ümummilli lider Heydər Əliyev multikultural dəyərlərə əvəzsiz sərvət kimi yanaşırdı: “Azərbaycanın çoxmillətli, tolerant ölkə olması bizim böyük sərvətimizdir, üstünlüyümüzdür... “Azərbaycan” sözü bizi həmişə birləşdirir” (2, 369).

Elə bu məntiqlə də zəmanəmizin dühası Heydər Əliyev Azərbaycanın çoxmillətli dövlət olaraq milli siyasətinin əsas məzmununu belə müəyyən etmişdir: “..Respublikamızın ən başlıca sərvəti əsrlərdən bəri bu torpaqda yaşayan, öz tale-yini, öz həyatını bu torpağa bağlayan, müxtəlif millətlərdən olan, müxtəlif dinlərə etiqad edən adamlardır. Ölkə nə qədər çox xalqı birləşdirsə, bir o qədər zəngin olar”. Respublikamızda tolerantlıq mühiti əsasında duran mühüm amillərdən danışarkən, ilk növbədə siyasi sabitliyi, sosial və iqtisadi inkişafı qeyd etmək lazımdır. Prezident İlham Əliyevin apardığı davamlı siyasət nəticəsində multikulturalizm Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasəti, xalqımızın həyat tərzinə çevrilmişdir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bu siyasətin həyata keçirilməsində BMT, ATƏT, Avropa Şurası, Avropa İttifaqı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və digər nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa böyük önəm verir. O, respublikamızın bu təşkilatlar tərəfindən qəbul edilən milli azlıqların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi ilə bağlı konvensiyalara qoşulmasının vacibliyini qeyd edir. Məhz bu siyasi xəttin nəticəsi kimi, Azərbaycan Prezidentinin göstərişi ilə ölkəmizin 26 noyabr 2009-cu il tarixli qanunla “Mədəni özünüifadə formalarının müxtəlifliyinin qorunması və təşviqinə dair” UNESCO Konvensiyasına qoşulmasını göstərmək olar. Azərbaycan Respublikasının mənəvi-siyasi yüksəlişində son dərəcə vacib məqamlardan biri Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü və iştirakı ilə 2011-ci ildən bəri mütəmadi olaraq Bakıda Beynəlxalq Humanitar Forumun keçirilməsidir. Respublikamız son illərdə Beynəlxalq Humanitar Forumu, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin mədəniyyət nazirlərinin konfransına, Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumuna, Dünya Dini Liderlərinin Zirvə görüşünə, Krans Montana Forumuna, Davos Forumuna, III Qlobal Bakı Forumuna, habelə ilk Avropa Oyunlarına və digər beynəlxalq tədbirlərə uğurla ev sahibliyi etmişdir. Şübhəsiz, beynəlxalq forumlar, konfranslar vasitəsilə sivil dialoqların qurulması, ideyalar, nəzəri və praktiki bilik mübadiləsi, debat və müzakirələr üçün platformanın formalaşdırılması deməyə əsas verir ki, Bakı şəhəri həm də multikultural ideyalar ətrafında intellektual müzakirələr məkanına çevrilir. 2012-ci ildə “Evrovizion-2012” kimi qlobal musiqi yarışmasını yüksək təşkilatçılıqla keçirən Azərbaycan ötən ilin iyun ayında daha bir mötəbər idman tədbirinə - “Baku 2015” ilk Avropa Oyunlarına uğurla yekun vurmuşdur (11). Onu da qeyd etmək lazımdır

ki, Azərbaycan sadalanan reallıqlar kontekstində artıq 2016-cı ilin 25-27 aprel tarixində BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının Qlobal Forumuna da uğurla ev sahibliyi etmişdir (5, 472).

Belə bir siyasi kontekstdə Prezident İlham Əliyev 28 fevral 2014-cü il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə dövlət müşavirliyi xidmətini, respublikamızı dünyada multikulturalizm mərkəzi kimi tanımaq və Azərbaycan modelini təşviq etmək məqsədilə 15 may 2014-cü ildə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzini yaratmışdı. Qısa zamanda Bakı Slavyan Universitetində “Azərbaycan multikulturalizmi” kafedrası açılmış, dünyanın 15 universitetində və respublikanın 28 ali məktəbində bu gün “Azərbaycan multikulturalizmi” və “Multikulturalizmin əsasları” fənləri keçilir. Bu fənlərlə bağlı xüsusi proqram hazırlanaraq Təhsil Nazirliyində təsdiq olunmuşdur. Bununla yanaşı, Prezident İlham Əliyevin müvafiq Fərmanına əsasən, 2016-cı il Azərbaycanda “Multikulturalizm ili” elan edilmişdir. Bütün bunlar bir daha onu sübut edir ki, Azərbaycan multikulturalizm modeli pozitiv sosial təzahür kimi cəmiyyətin inkişafı üçün münbit şərait yaradır, etnik münaqişələrin qarşısını alır və müxtəlif xalqlar arasında etimadı möhkəmlədir.

Bu gün Azərbaycan Respublikasının əldə etdiyi nailiyyətlər, həyata keçirdiyi uğurlu siyasət, respublikamızın beynəlxalq nüfuzunun artması, qlobal əhəmiyyətli tədbirlərin, ümumbəşəri humanitar məsələlərin müzakirə və həll olunduğu multikultural məkana çevrilməsi dünya ictimaiyyəti tərəfindən qəbul olunmaqdadır. Respublikamızda bu siyasəti təkcə siyasi elita deyil, eyni zamanda digər təbəqələr ilə yanaşı, həm də milli və dini azlıqlar da dəstəkləyirlər.

Cənab İlham Əliyevin məşhur “Multikulturalizmə alternativ yoxdur!” şüarı müxtəlif mədəniyyətlərin bərabər imkanlara sahib olması ilə yanaşı, demokratik dəyərlərin inkişafının labüdlüyünü özündə birləşdirir. Bütün sadalanan faktlar Azərbaycanda çoxmədəniyyətliliyin dəyərlər sistemi kimi qəbul olunur. Bir çox ölkələrdə yəhudilər, xristianlar, müsəlmanlar və digər dinlərin nümayəndələri ayrı-ayrı məhəllələrdə yaşayırlar. Azərbaycanda isə müxtəlif dinə mənsub insanlar bir küçədə, bir həyətdə, hətta bir evdə sərbəst yaşayır və bir-birilərinin bayramlarında, dini ayinlərində bir ailə kimi yaxından iştirak edirlər. Bu baxımdan Azərbaycanın təcrübəsi multikulturalizm ideyalarının təbliği üçün çox dəyərlidir. Çünki multikulturalizm Azərbaycanın hər bir vətəndaşının həyat tərzidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Bakı, Azərbaycan nəşriyyatı, 1997, 112 s.
2. Heydər Əliyev. Müstəqillik əbədidir. II cild, 1997, c. 465.

3. "Azərbaycan 2020 gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasının təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2012-ci il tarixli Fərmanı, "Respublika" qəzeti, 30 dekabr 2012-ci il.

4. Azərbaycan Respublikasında yaşayan milli azlıq, azsaylı xalq və etnik qrupların hüquq və azadlıqlarının qorunması, dil və mədəniyyətinin inkişafı üçün dövlət yardımı haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 16 sentyabr 1992-ci il tarixli fərmanı.

5. Ramiz Mehdiyev. Milli məfkurə, dövlətçilik, müstəqillik yolu ilə. I cild, Bakı, 2006, 662 s.

6. Etnik azlıqların hüquqlarının təmin olunmasında və münaqişələrin tənzimlənməsində BMT və ATƏT-in rolu İnam Plüralizm Mərkəzi. Bakı, 2000, 40 s.

7. Azərbaycan Respublikasının milli siyasəti, problemlər, perspektivlər. Bakı "Azərbaycan" nəşriyyatı, 1994, 94 s.

8. Prezidentin milli azlıqlar barədə fərmanı ardıcıl həyata keçirilir. AzərTAc "Azərbaycan" qəzeti, 21 may, 1993-cü il.

9. "Azərbaycan" qəzeti, 18 iyun, 2014-cü il.

10. "Heydər Əliyev və azərbaycançılıq məfkurəsi". Bakı, Azərbaycan Universitetinin nəşriyyatı, 2002.

11. Hadi Rəcəbli. Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan multikulturalizminin siyasi banisidir. Multikulturalizm siyasətinin azərbaycan nümunəsi. Səs qəzeti. 22 aprel 2016. səh. 11

РЕЗЮМЕ

Азербайджан исторически сложился как государство, базирующееся на демократических ценностях и мирном сосуществовании различных народов. В настоящее время в стране проживает более 80 этносов. Конституция Азербайджанской Республики обеспечивает защиту прав этнических групп, в республике создаются все необходимые условия для их развития. Общенациональный лидер Гейдар Алиев основал идеологию Азербайджанизма как основу для модели национального единения, Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев продолжает эту конструктивную политику.

SUMMARY

Azerbaijan historically is the state based on peaceful coexistence of ethnic groups and democratic values. There are more than 80 ethnic groups living currently in our country. The Constitution of Azerbaijani Republic provides protection of the ethnic groups and state creates all favourable conditions for their development. Nationwide Leader Heydar Aliyev created the basis of the Azerbaijanism ideology as the model of national unity, President of Azerbaijan Ilham Aliyev continues this constructive policy.